

YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL FAROVONLIK KELAJAGI

Axmetova Nasiba Axmetovna

Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti talabasi

Annotatsiya: *Mazkur maqolada yashil iqtisodiyot tushunchasining mazmuni, uning asosiy tamoyillari va global amaliyotdagi qo'llanilishi tahlil etilgan. Yashil iqtisodiyot iqlim o'zgarishi, resurslar tanqisligi va ekologik muammolar kuchayib borayotgan bir paytda barqaror rivojlanishning muqobil yo'li sifatida qaralmoqda. Tadqiqotda Germaniya va Janubiy Koreya tajribasi asosida yashil siyosatni amalga oshirishning asosiy yo'nalishlari ko'rib chiqilgan. Yashil iqtisodiyotni shakllantirishda ekologik barqarorlik, kam uglerodli rivojlanish, resurslardan samarali foydalanish, ijtimoiy adolat va innovatsiyalar muhim omillar sifatida namoyon bo'ladi. Ushbu tamoyillar global farovonlik va kelajak avlodlar manfaatlarini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi.*

Kalit so'zlar: *yashil iqtisodiyot, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, kam uglerodli iqtisodiyot, innovatsiyalar, Germaniya, Janubiy Koreya, ijtimoiy adolat.*

Kirish. Yashil iqtisodiyot (ing. *green economy*) – bu atrof-muhitga zarar yetkazmasdan, iqtisodiy o'sishni ta'minlaydigan va inson farovonligini oshirishga qaratilgan iqtisodiy modeldir. Ushbu tushuncha ekologik barqarorlik, resurslardan oqilona foydalanish va ijtimoiy tenglikni o'z ichiga oladi. Yashil iqtisodiyot konsepsiyasi global miqyosda iqlim o'zgarishi, tabiiy resurslar tanqisligi va ekologik inqirozlarning kuchayib borayotgan sharoitida yuzaga kelgan. Shuningdek, yashil iqtisodiyot inson kapitali, ijtimoiy adolat va kelajak avlodlar manfaatini ham inobatga oladi. Demak, u nafaqat iqtisodiy samaradorlikni, balki ekologik xavfsizlik va ijtimoiy barqarorlikni ham o'z ichiga olgan kompleks tushunchadir.

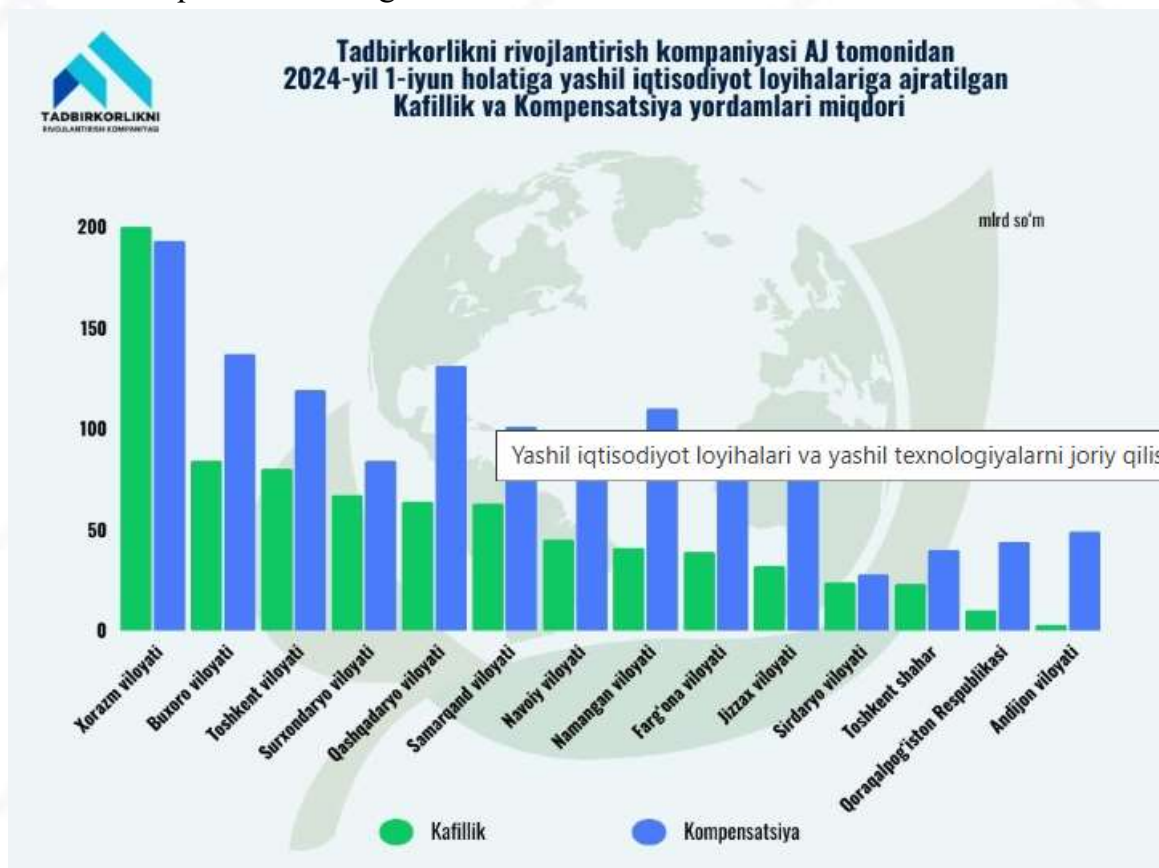
Yashil iqtisodiyotni shakllantirishda bir qator asosiy tamoyillar muhim o'rin egallaydi. Bu tamoyillar barqaror rivojlanish konsepsiyasiga tayangan holda, iqtisodiy o'sishni ekologik xavfsizlik va ijtimoiy adolat bilan uyg'unlashtirishni nazarda tutadi. Avvalo, ekologik barqarorlik tamoyili iqtisodiy faoliyatni olib borishda tabiiy resurslardan oqilona foydalanishni, ularning tiklanish qobiliyatini saqlab qolishni talab qiladi. Bu orqali ekologik tizimlarga yetkaziladigan zarar minimallashtiriladi va uzoq muddatli rivojlanish ta'minlanadi. Ikkinchidan, kam uglerodli rivojlanish tamoyili issiqxona gazlari chiqindilarini kamaytirish, toza va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, energiya samaradorligini oshirish orqali iqlim o'zgarishining salbiy oqibatlarini yumshatishga qaratilgan. Shuningdek, resurslardan samarali foydalanish tamoyili mavjud resurslarni tejash, chiqindilarni kamaytirish va ularni qayta ishlash jarayonlarini iqtisodiy tizimga integratsiya qilishni nazarda tutadi.

Bu yondashuv resurs tanqisligi va ekologik ifloslanish muammolarini kamaytirishga xizmat qiladi.

So'nggi o'n yilliklarda bir qator rivojlangan va rivojlanayotgan davlatlar yashil iqtisodiyot tamoyillarini amaliyotga joriy qilishda faol harakat qilmoqda. Germaniya ushbu yo'nalishda yetakchi davlatlardan biri bo'lib, u qayta tiklanuvchi energiya manbalarini keng rivojlantirish orqali energiya ta'minotida barqarorlikka erishishga intilmoqda. "Energiewende" deb nomlangan milliy strategiya doirasida mamlakat atom energiyasidan voz kechib, shamol va quyosh energetikasiga katta sarmoya yo'naltirmoqda. Janubiy Koreya ham yashil iqtisodiyot konsepsiyasini milliy siyosat darajasiga olib chiqqan davlatlardan biridir. U 2009 yilda "Yashil o'sish" (Green Growth) strategiyasini qabul qilib, iqtisodiy o'sishni ekologik barqarorlik bilan uyg'unlashtirishga qaratilgan keng ko'lamli dasturlarni amalga oshirmoqda. Bu strategiya doirasida yashil texnologiyalarni rivojlantirish, atrof-muhitni tiklash va uglerod chiqindilarini kamaytirishga alohida e'tibor qaratilgan.

Natija va muhokama:

Ushbu grafikda "Tadbirkorlikni rivojlantirish kompaniyasi AJ tomonidan 2024-yil 1-iyun holatiga yashil iqtisodiyot loyihalariga ajratilgan kafillik va kompensatsiya yordamlari miqdori" ko'rsatilgan.

1-rasm. Yashil iqtisodiyot loyihalariga ajratilgan kafillik va kompensatsiya.

Grafikda O‘zbekistonning barcha viloyatlari va hududlari keltirilgan. Eng yuqori miqdordagi kafillik va kompensatsiya Xorazm viloyatiga ajratilgan (har ikkisi ~200 mlrd so‘m atrofida). Bu viloyat yashil iqtisodiyot loyihalarida yetakchi hisoblanadi. Buxoro va Toshkent viloyatlari esa katta miqdorda yordam olingan (~120-150 mlrd so‘m atrofida). Buxoro viloyatida kafillik, Toshkent viloyatida esa kompensatsiya ustunroq. Surxondaryo, Qashqadaryo, Samarqand, Namangan, Andijon viloyatlariga keladigan bo‘lsak o‘rtacha miqdorda mablag‘ olgan viloyatlar hisoblanadi va 60-100 mlrd so‘mni tashkil qiladi. Sirdaryo, Toshkent shahri, Qoraqalpog‘iston Respublikasi bo‘lsa eng kam yordam ajratilgan hududlardan biri hisoblanib, ajratilgan pul mablag‘i 30-50 mlrd so‘mni tashkil etadi. Xulosa qilib aytadigan bo‘lsak, yashil iqtisodiyot loyihalari bo‘yicha eng faol hududlar – Xorazm, Buxoro, Toshkent viloyatlari. Eng kam ishtirok qilayotgan hududlar – Sirdaryo, Toshkent shahri va Qoraqalpog‘iston. Ko‘pgina viloyatlarda kompensatsiya yordami kafillikdan yuqori bo‘lgan.

Xulosa:

Yashil iqtisodiyot hozirgi zamon iqtisodiy modelining muhim yo‘nalishlaridan biri bo‘lib, u iqtisodiy o‘sish va ekologik muhofazani uyg‘unlashtirish imkonini beradi. Dunyo tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, yashil iqtisodiyotga o‘tish nafaqat atrof-muhitni asrash, balki yangi ish o‘rinlari yaratish, innovatsiyalarni rivojlantirish va raqobatbardoshlikni oshirishga ham xizmat qiladi. Germaniya va Janubiy Koreya kabi davlatlar tomonidan qabul qilingan yashil siyosatlar bu yo‘nalishdagi amaliy yondashuvlar samaradorligini ko‘rsatadi. O‘zbekiston uchun ham yashil iqtisodiyotga o‘tish strategik zarurat bo‘lib, bu yo‘lda xalqaro tajribadan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Xodjayeva, M. U. (2024). YANGI O‘ZBEKISTONNI “YASHIL” IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI. *GOLDEN BRAIN*, 2(4), 69-74.
2. Bobojonova, M. J., & Sodiqova, N. T. (2025). YASHIL IQTISODIYOT RIVOJLANISHIDA XALQARO HUJJATLARNING TARKIBIY TUZILISHI VA UNING O‘RNI. *MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS*, 1(5), 222-231.
3. Niyozova, I. N., & Nozimbek, N. (2024). YASHIL IQTISODIYOT BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHNING ASOSI. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 3(34), 509-515.
4. Abdulkarim o‘g‘li, S. A., & Aziza, D. S. (2024). YASHIL IQTISODIYOT-BARQAROR RIVOJLANISH ASOSI. *MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH*, 3(34), 436-442.

5. Ahmedov, A., & Xoliqova, F. (2024). YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH. *Technical science research in Uzbekistan*, 2(10), 55-61.
6. Usmonova, V., & Zoirov, A. (2024). BARQAROR RIVOJLANISHNI TA’MINLASHDA “YASHIL IQTISODIYOT”NING O‘RNI. *International Journal of scientific and Applied Research*, 1(2), 309-312.
7. Qizi, R. N. O. (2024). YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ORQALI MILLIY IQTISODIYOTNI BARQAROR O‘SISH KO‘RSATKICHLARI. *Gospodarka i Innowacje.*, 54, 113-118.